

Temesközi útvonalak I.

"Jobb egyszer látni valamit,
mint arról tízszer olvasni."

Eötvös Lóránd

Akár találmra is indulhatnánk Temesvárról – a szélrózsa valamelyik irányába – gépjárművel, vonattal vagy kerékpáron: látnivalókban bőven lehet részünk, csak áldjon meg a természet kellő türelemmel és elegendő kíváncsisággal. Ezt annak ellenére merem állítani, hogy jómagam is tudom, a temesi táj nem elsősorban turisztikai látványosságok tárházaként él a köztudatban. Ám az itt élő emberek, nemzetiségi és vallásfelekezeti hovatartozásuktól függetlenül – egymással versengve vagy éppenséggel mintegy kalákában – történelmük, erkölcsi normáik és munkájuk számtalan útjelzőjét telepítették várostól-városig és faluról-falura, az országutak mentén.

Véletlenül, a térképre bökkve választottam tehát magunknak első útvonalat. Lett, hogy legyen ez, a 691-es megyei utat hozzávetőlegesen követő irány, Temesvártól Lippáig és annak környékére. Nem bántam meg, hiszen csendes forgalmú országút és békés vasútvonal köti össze az errefelé bennünket váró településeket. Nyugodtan ajánlom minden kirándulni vágyónak.

Temesvárt elhagyva – melynek bemutatásától most eltekintünk – a lassan metropolisszá terebélyesedő város hatásától alig szabadulva, máris Újszentesen vagyunk (románul Dumbrăvița, németül pedig Neussentesch). A példásan szépülő és gyarapodó község az 1891-ben a kincstár által alapított település utóda, a Vadászerdő kiirtott részén, ahova akoriban Szentesről 133 család költözött át. Temesvár

közelsége alapvetően meghatározta a település fejlődését, különösen az utóbbi évtizedekben. Az egykori színmagyar településen a magyarság számaránya ma már csak 40 százalék körül mozog. Hosszú, rendezett főutcáján haladva – mely sajnos egyben országút is – üde szigetként nyílik balkéz felől az 1903-ban felszentelt református templomot körülölelő park, előtérben a világháborús emlékművel és a Temesvár 1849-es ostromában résztvevő Petőfi Sándort megtsisztelő emlékhellyel. Csak egy oldalirányú utca választja el ezt a területet a '80-as években modern stílusban épült kisméretű ám annál takarosabb római katolikus templomtól. A park mögött vadonatúj – rendhagyó módon nem hagymakupolás – román ortodox templom tornya magasodik.

Református

Román ortodox

**Újszentés
község
templomai**

Római katolikus

A község északi kijáratánál jobbra, rövid bekötőút vezet a temesváriak egyik legkedveltebb piknikező helye felé. Itt a Vadászerdő csücskénél, pecázóknak való halastó, söröző és napozó-gyékények százainak helyet biztosító hatalmas tisztás található. Ha valaki azonban, nem szereti a frissen sült húsok illatát valamint az egymásbagabalyodó különböző zenei stílusok kavalkádját, és inkább a csendes felüdülést reszesíti előnyben, az jobb ha valamelyik hétköznapon látogat el errefelé.

A következő település Temesgyarmat (Giarmata, Jahrmarkt), melynek központja felé le kell térni jobbkéz irányban, 11 kilométer megtétele után. A falu már 1334-ben kelt pápai okmányokban is fellelhető Garmad néven, de a török időkben is lakott volt. Bánság visszavétele után sváb telepeseket hoztak ide, akik a térség egyik legjelentősebb német kultúrájú helyiségévé fejlesztették a községet. Ma már a magyar ajkúak száma (2 %) is meghaladja az egykor meghatározó szerepet betöltött svábokét. Szent József nevét viselő római katolikus templomuk 1730-ban épült, később került elébe a két világháborús áldozatainak emléket állító obeliszk – Für Vaterland. Szinte szemben vele, az utca másik oldalán áll egy új román ortodox templom, de ne kerülje el az errefelé járók tekintetét a közelben magasodó tűzoltótorony sem, mely bár csak 1958-ban épült, a bejárata mellé rögzített emléktábla tanúsága szerint több mint 100 éves, szervezett civil tűzoltóság hagyományait őrzi. A vasútállomás mellett jobb időkre csöndesen emlékező sportpálya komplexum – világbajnok kézilabdázók nőttek itt fel – meg egy bezárt nyári strand várja a feltámadást.

**A temesgyarmati tűzoltótorony
és annak bejárata**

Újabb 9 kilométer megtétele után Hidasligetet (Pișchia, Bruckenu) szelhetjük át, melynek meghatározó arculatát a múlt század derekáig, szintén a sváb telepesek alakították. Az első katolikus dokumentumok már 1332-ben említik Pisky néven, de a török időkben teljesen elnéptelenedett. A Szentháromságnak ajánlott római katolikus temploma 1760-ból való, előtte egy eredeti emlékművel, melyet az újaradi Dengel József állított hálájának jeléül. Nem messze, az ortodox templom egy utcabenyilásban uralja környezetét, tornyainak új tetőzete csillog-villog a napsütésben. A főutcán található az az ásványvízkút is, mely a temesváriak körében igen jó hírnévnek örvend, járnak is ide szorgalmasan, bár a csörgőkől egyre vékonyabb sugárban ömlik a kénszagú víz.

Hidasliget: a Dengel emlékmű és egy iszapvulkán a község határában

Elhagyva a községet, az országút impozáns erdőbe veti magát, az ember már-már azt hiszi megtalálta álmainak kirándulóhelyét. Ám ez nem így van, mert a baloldalt húzódó és elkerített – egykori kincstári majd királyi erdő – ma is a vadalomány fenntartására és rendezett vadászatok lebonyolítására elkülönített állami erdőség. Jobbkéz felől – a vasúton túli erdőrészben – sem sokkal kedvezőbb a helyzet, hiszen ez meg magánterület. A sétáló kirándulót ugyan még senki sem bántja, de a letelepedő, esetleg szalonnasütésre vetemedőt vagy sátrat bontót már elkergetik. Viszont aki még az erdő előtt balra kanyarodik egy 2 kilométernyi makadám bekeötőúton, kellemes tájba illeszkedő halastóhoz érkezik, mely szintén magántulajdon, de belépődíj fejében bárki tesztelheti horgász-tehetségét. Amennyiben valaki vonattal akar idáig jönni, az Alsóbencseki (Bencecul de Jos) vasúti megállóig váltson jegyet.

Az erdős térségen túl, a halastavat is tápláló patak völgyében (Măgheruș) időszakos iszapvulkánokat találhat a kitartó túrázó, amennyiben a tavaszi áradások után cserkészik errefelé, mikor még nem száradt fel a kivetett iszap és a talajból rotyogva törnek a felszínre kénes gázok. Az országútról a 26-os kilométerkö után kell balra letérni egy földesúton. Elsősorban kerékpáros kirándulóknak tudom ajánlani az idevezető utat.

A továbbiakban Temesfüvesen (Fibiș, Fibisch) valamint Máslakon (Mașloc, Blumenthal) át vezet utunk, melyeknek arculata és története nem sokban különbözik az eddig meglátogatott falvakénál, hacsak nem az, hogy errefelé a sváb telepesek hagyatékára már alig emlékeztet valami. A temesfüvesi 1872-ben (más források szerint 1812-ben) épült Szent György templom, tudomásom szerint az útvonalunkon található legrégebbi román ortodox kegyhely. A környék dombjain bóklászni csak körültekintően lehet, mert lépten nyomon birkanyájukba ütközhetünk és a juhászok kevésbé elnézőek a turistákkal szemben mint a hegyi pásztorok. Viszont aki szót ért velük és jól alkudozik, előnyös áron megszerzett friss juhtúróval térhet haza.

Máslaknál érdemes letérnünk Rigósfürdő (Bogdarigós, Bogda, Neuhof) felé. Hagyományosan kedvelt kirándulóvidék ez, épülnek is egyre-másra errefelé az egymást túllícitálni igyekvők nyaralói. Az igénytelenebb túrázók viszont kialakulhatnak maguknak szállást egy-egy éjszakára a bogdarigósi gyermektábor gondnokánál. Érdemes elidőznünk az útbaeső Saroltaváron (Șarlota, Charlottenburg) is, melyet 1771-ben a második hullámban érkező sváb telepesek alapítottak – ma álló temploma 1875-ben épült. A környező erdőségben Siegfried von Wimpffen gróf gazdálkodása idején nagyszámú őzet és szarvast telepítettek és vadászházakat építettek. A vadgazdálkodás hagyományát még ma is folytatják, hírét a vidéknek messzeföldön ismerik vadászberkekben.

A saroltavári vadászpark egyik bejárata

Visszatérve főútvonalunkra, békésen hazaporoszkálhatunk – meg-megállva idefelé mellőzött érdekességeknél – de mehetünk tovább is, immár Arad megye tájaira, a Maros folyó mentén felsorakozó látványosságok felé. Lippafüred (Lipova, Lippa) turisztikai jelentőségét és gyógyfürdőjét; Máriaradna (Radna) ékességét, a katolikus bazilikát, a térség legjelentősebb zarándokhelyét; vagy a Solymos-i (Șoimoș, Schojmosch) vár történelmi szerepét – gondolom nem kell különösképpen senkinek sem a figyelmébe ajánlanom. Felhívnom azonban a Lippafüred- Máriaradna- Solymos által körülhatárolt területre – a világ bármely sarkából – ideérkezők figyelmét, hogy érdemes délebre is elkalandozni, a régió intímabb jellegzetességei iránt érdeklődve, a fentebb leírt útvonalon ellenkező irányba haladva. (...)

Lippafüred, Máriaradna, Solymosi vár: lehetséges úticélok

Szinte látom könyvtárakhoz és levéltárakhoz szokott barátaim felvont szemöldökét: csupán ennyi? Válaszom, hogy természetesen nem csak ennyi látnivalóval és a hasznos időtöltésnek nem csak ezen változataival gazdagodik az, aki követi majd ajánlásaimat. Sőt, a minden könyvekben megírt és még létező, látogatható és tapintható dolgoknál is több az, amivel az ember találkozhat felderítő bolyongásai során.

Illés Mihály